

Tehetséggondozás a felsőoktatásban

Ha bármelyik oktatási intézménytípus – alapiskola, középiskola, felsőoktatási intézmény – hallgatóságának változásait történetileg vizsgáljuk, akkor nyilvánvalóvá válik a tömegesedés jelensége. Persze az egyes iskolatípusok tömegesedéséről sok évszázados folyamatként nem gondolkodhatunk, ám Jánossy (1966) klasszikusnak számító logisztikus görbéjét alkalmazva az iskolázási folyamatokra még ez sem olyan elképzelhetetlen. A szerző „önkiterjesztésnek” nevezi azt a törvényszerűséget, amelynek alapfeltétele a növekedés. Ha átfogóbb folyamatokról szól is, mint az iskolázás, erre is érvényes, hogy a terjedés központi ereje az akkumuláció. Bármely vizsgált népesség iskolázottsági szintje egy kezdeti emelkedő szakasz után a stagnálás állapotába jut, majd egy újabb szakaszban a népesség nagyobb számban éri el a következő szakaszt, amelynek tömegesedése is megindul. A logisztikus görbét az 1970-es évek óta alkalmazzák az oktatási expanzió leírására, értelmezésére (Kozma 2006).

Alapvető kérdés, mi indítja el és mi tartja fenn a növekedést. Az azonban aligha kétséges, hogy az iskolázottság (és az azt igazoló bizonyítványok) olyan fontos társadalmi objektum, amelynek birtokában az egyén további javakhoz juthat, nem utolsósorban kedvezőbb társadalmi pozíciókhoz. Így azok a családok, amelyek saját példájukon már ismerik ezt a törvényszerűséget, gyermekeiket törekednek hasonló vagy magasabb iskolázási-műveltségi szintre juttatni. Másfelől azonban nem csupán az egyén számára lehet fontos ez a folyamat, hanem a többség, ezeknek a pozícióknak a mindenkori birtokosai – de legalábbis a folyamatért felelősök – felismerhetik, hogy számbeli gyarapodásuk pozícióik megerősödésével járhat.

Az iskolázottság terjedése

Az iskolázottság magyar adatain is jól nyomon követhető ez a folyamat. A 19. század utolsó harmadában kötelezővé tett népiskolázás csak évtizedek múlva lett teljes körű, azaz a kezdeti idők városi iskolái mellett a falvak, tanyák gyermekeit is beiskolázták. Ugyanakkor természetesen elkezdődött a továbbvezető iskolai szintek terjedése is. A középfokú iskolázás területén a gimnáziumot érte el legkésőbb ez a hullám, s a késéshez hozzájárult a világháború előtti évek hivatalos antiszemitizmusa is. A hazai zsidóság – mint Karády Viktor (1997) és Nagy Péter Tibor (2000) elemzése alapján számszerűen is meggyőződhetünk róla – polgári csoportjai értelemszerűen hamarabb foglalták el helyüket a felső-

oktatásba vezető iskolatípusokban – elsősorban a gimnáziumban –, következképpen a felsőoktatásban is, mint a lakosság falvakban élő gyermekei. Az iskolázási trendeknek ez a jellegzetessége adatszűrűen is nyomon követhető. (A folyóirat e számának tanulmányai erről informálni fognak.)

A 19. század második felétől jelenik meg hangsúlyosan az a gondolat, hogy a társadalmi javakból, nem utolsó sorban az iskolázásból, rendszeresen kiszorulnak a társadalom jelentős dolgozó rétegei. (A Karl Marx műveiből, mindenekelőtt a Kommunista Kiáltványból ismert követelések, majd Friedrich Engels művei is az egyenlőtlenség megszüntetését fogalmazzák meg.) Ennek a századnak a végétől alakulnak sorra azok a szerveződések, amelyek a társadalmi egyenlőség megteremtését vagy növekedését tűzik ki célul. A Társadalmunk és középiskolája című kötet (*Forray 1988*) meglehetősen részletesen áttekinti azt az irodalmat, amely a 20. század elejétől hátrányos helyzetűnek tekinthető, az iskolázásig, különösen a felsőbb iskolai fokozatokig el nem jutó gyermekek helyzetéről szól.

Nálunk is egyre növekedett a társadalmi érdeklődés az iskolázásból, a társadalmi esélyek növekedéséből kimaradó szegénység helyzetének javítása iránt. A falusi étellel foglalkozó értelmiségiek szociografikus írásokban számoltak be a sokszor elretentő nyomorról és kilátástalanságról, amely egyszerűen lehetetlenné, elképzelhetetlenné tette a magasabb iskolázási szintekre, magasabb társadalmi osztályokba történő belépést.

A népi kollégium szerveződése

A tehetségnek és a tehetséggondozásnak ez a felfogása és gyakorlata elsősorban a két világháború közötti népi gyökerű eszmerendszerekben, szociográfiában, irodalomban kapott hangsúlyt. Papp (2012) alapos elemzésben mutatja be a magyar népi irodalmat „a kommunistáktól a fajvédőkhöz”, amely a vesztes első világháború utáni évektől a harmincas évek végéig kiváló, bár egyes esetekben tartalmilag vitatható művek sorát jelentette meg. A népi írók széles körű, a bal- és a jobboldalon egyaránt elhelyezkedő „mozgalma” jelezte, hogy megnövekedett a szociális érdeklődés, s ez sokasodó empirikus vizsgálatokban, falu- és városkutatásban, színvonalas szociográfiai munkákban összegeződött. Ma könnyedén soroljuk be ezeket az elkötelezettségeket a korai népi demokratikus gondolkodás keretei közé, ám a korban ez egyáltalán nem egyértelmű (*Jankovics 1940*). Az elemzések, különösen ezek elméleti keretei és gyakorlati következtetései gyakran „fajvédő” jellegűek voltak, mivel sokszor éppen az erősebben polgárosult zsidóság ellenében fejtettek ki érveket, követeltek gyakorlati lépéseket a „valóban magyar” parasztság érdekeinek védelmében.

A népi kollégium – és a Bolyai, majd Győrffy Kollégium (1940–42) – sok szempontból eltér híres elődjétől, az Eötvös Kollégiumtól, amelyet (francia mintára) a kiválóak nevelése, az elitképzés érdekében még a 19. században (1895) alapítottak. Bár az Eötvös Kollégiumban tag lehetett mindenki származásától, társadalmi háttérétől függetlenül – ez a meritokrácia alapja –, de közvetlen társadalompolitikai célja nem volt. Társadalmi szerepe természetesen annál inkább, hiszen a tudomány nagyjait adta a magyar társadalomnak és a világnak, akiknek egyúttal – természetesen – a társadalmi pozíciójuk is magas volt vagy lett. Annyiban azonban mintának tekinthetjük – és mintának is tekintették az érintettek –, hogy az egyetemen belül a pályázók és a kiválasztottak külön „gondozására” szerveződött.

A népi kollégium határozott társadalompolitikai célokat képviselt mind bázisa, célcsoportja, mind módszerei tekintetében. Értelemszerűen nem lehetett mentes az indoktrinációtól, hiszen szegényparaszt gyerekekből rövid idő alatt városi értelmiségi elitet akart nevelni. Az átnevelés nemcsak az öntudatot érintette, hanem az identitás egészét is át kellett hatnia ahhoz, hogy sikeres legyen. Az Eötvös Kollégium elit-tudata a tudomány magas szintű művelésére alapozódott, a népi kollégiumban a tárgyi-szakmai tudás mellett a kiválasztottaknak a társadalom elitjébe emelése külön hajtóerőt képviselt.

A minta természetesen nem az Eötvös Kollégium volt, hanem a református kollégiumok (pl. Sárospatak). A mozgalom alapja a Bolyai Kollégiumként szerveződött, majd a Győrffy Kollégium nevet felvevő intézmény lett. Ennek etnográfus névadója saját egyetemi munkahelyén kezdte el a népi származású egyetemisták külön oktatását, képzését, műveltségbeli hiányosságai pótlását, a társadalmi változásokért való küzdelem gyakorlását (Papp István 2005). A háború végével megszűnt, majd újjáalakított Győrffy Kollégium és a Petőfi Sándor nevet viselő, rövid életű, de hasonló célú kollégium összeszervezésével alakult meg a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége (NÉKOSZ) 1946-ban. Aligha kétséges, hogy az erősödő és a politikai hatalom megragadására felkészült kommunista pártnak – Rajk László későbbi kivégzésében egyik vádpont ez volt – nagy szerepe volt ebben a folyamatban. Néhány év alatt ugyanis a NÉKOSZ már közel 160 intézménnyel, 10 ezer középiskolással és egyetemi-főiskolai hallgatóval működött szerte az országban. 1949-ben az MDP szüntette meg a népi kollégiumokat, megalakulásuk harmadik évfordulóján (Papp 2001; 2002).

Ma a NÉKOSZ megítélése korántsem egyértelmű. A Szovjetunió, Sztálinnak Jugoszlávia ellen fordulója volt megszüntetésének közvetlen előzménye, majd Rajk Lászlónak, a NÉKOSZ legismertebb alapítójának elítélése és kivégzése előtti hangulatkeltés adta meg a közvetlen kiváltó okot. A mozgalom a maga átfogó céljaival és e célok elérését támogató tevékenységeivel, mondhatjuk, „fiatalos” volt, ám mai értékrendünkbe csak kevésbé illeszthető. Életre hívásának deklarált célja az volt, hogy a hatalomban – és a szélesebb továbbtanulási lehetőségekben – korábban nem részesülő fiatal tömegeket a közösség erejével tanítsa meg a hatalom gyakorlására. Kiválasztottaknak a politikai hatalom megragadására való felkészítését ma nyilvánvalóan nem tarthatjuk a felsőoktatási curriculum direkt céljának, a rejtett célt – egy új (szovjetbarát) politikai elit kinevelését – nyilvánvalóan elutasítjuk.

Göncz Árpád a NÉKOSZ-ról szóló emlékkötet (Svéd 1994) bevezetőjében pontosan leírja helyzetüket: „A Parasztfőiskolások Közössége, a Bolyai-, majd a Győrffy-kollégium a földreformot – és azzal együtt a kulturális előjogok felszámolását – követelő, több forrásból eredeztethető, de követelései jellegét tekintve paraszt-radikális és jobbára baloldali ihletésű mozgalmak terméke. Mint ilyen, jelzésértékű: a társadalmi szeizmográf egyik első, rengést ígérő kimozdulása. A félszáznyi – kezdetben ideológiailag korántsem egységes – kollégista maga teremti meg a létfeltételéért folytatott harc körülményei közt kollégiumi életének kereteit. Ebben az összetartozás tudata, az összefogás parancsa vezeti őket. Többféle hazai hagyományból, pl. a népi és a munkásmozgalom tapasztalataiból merítenek főleg a protestáns kollégiumok. Demokratikus közösségi önkormányzatokat a helyzetük diktálta szolidaritásra alapozzák. Nem csoda, ha a kollégium szövetségeseket keres, s hamarosan kapcsolatot épít ki a népi írókkal, a munkásmozgalommal. S a háború idején bekapcsolódik a nácizmus elleni küzdelembe, a német megszállás után az aktív ellenállásba. 1945-ben a kollégium tagjaiból kerülnek ki a teljhatalmú földosztó bizto-

sok, akik – szinte azt mondanám –, erre a szerepre készültek, hiszen a földbirtokreform kérdése akkor már évek óta szerepelt stúdiumaik középpontjában. 1945-ben megnyílt a nép előtt az iskola, de nem jött létre magától a tanulás tényleges lehetősége – főleg az iskolaközpontoktól távol élő paraszt- és munkásfiatalok számára.”

Pataki Ferenc, a népi kollégiumi mozgalom egyik szervezőjeként így írt a szakkollégiumokról (2010): „Az elmúlt évtizedekben a szakkollégiumi mozgalom újjászerveződése nyomán – főként kezdetben – kísérletek történtek arra, hogy a népi kollégiumok pedagógiai és társadalmi-közéleti tapasztalatait felelevenítsék. Ebben – mint arra a neve is utal – kezdeményező szerepet játszott a Rajk László Közgazdász Szakkollégium. Persze a mai szakkollégiumok életében mindinkább elhalványul a népi kollégiumok hagyománya, sőt, politikai orientációjuk gyakran egyenesen kritikus elutasítás és tagadás tárgya lesz. A Rajk Kollégium kezdeti időszakára azonban ez még kevésbé volt jellemző. Midőn ez a kollégium 1978-ban megalapításának 10. évfordulóját ünnepelte, kérdőíven megkérdezte volt diákjait, mely vonások jellemzik az »igazi kollégistát«, a válasz alapvetően az »igazi népi kollégista« jellemvonásait hordozta.”

A szakkollégiumok

A felszámolt népi kollégiumi mozgalmat még a hatvanas évek elején megpróbálták új formákban életre hívni, ám a munkások számára szervezett különböző egyetemi felkészítő kollégiumok nem tudtak sikert hozni. Pedig a feladat – lényegében napjainkig – változatlan: hogyan lehetséges az „iskolatávoli” társadalmi csoportok tehetséges gyermekeit a felsőoktatásig, a sikeres diplomáig eljuttatni (vö. például *Hrubos 2012; Polonyi 2008; Barakonyi 2014*) Hogy hogyan lehet a kimaradók és leszakadók csoportjait megtartani, ma, a felsőoktatás tömegesedésének időszakában legalább olyan nagy kérdés, mint volt korábban.

Először komolyan 1968-ban – az időpont különösen jelentős, hiszen Európa-szerte diákmozgalmak alakultak – az MSZMP és a KISZ vezetőségének közös ülésén vitatták meg a javaslatot, hogy a vidékről származó tehetséges fiatalok számára szervezni kellene erre alkalmas tehetségtámogató kollégiumot. Szabó Kálmán, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektora – aki a NÉKOSZ-ban politikai vezető szerepet játszott, s később is fontos funkciói voltak az MDP-ben, majd az MSzMP-ben – támogatta ezt a javaslatot. Így született meg „szakkollégium” néven az új intézmény, amely tiszteletadás-ként Rajk László nevét kapta, hiszen ő a népi kollégiumi mozgalom elkötelezett támogatója volt. A szakkollégium 1970-ben Chikán Attila vezetésével alakult meg. (Szerzőtársával írott tanulmányát e számunkban közöljük.)

1977-ben Kéri László egy jogász szakkollégium szervezését kezdeményezte, amely 1983-ban Jogász Szakkollégium néven alakult meg, majd 1985-ben, Stumpf István igazgatóságának idején felvette Bibó István nevét. A Bibó Szakkollégium diákjainak pályafutása figyelemre méltó, amely rámutat e szervezeti forma akkori lehetőségeire: az Orbán Viktor vezette kormány számos tagja – a kormányfővel együtt –, a politikai, a szakmai és a gazdasági élet sok vezetője dolgozott, tanult ebben a szakkollégiumban. A szervezeti élet, a szokásos egyetemnél magasabb szintű képzés, a kapcsolatrendszer, a kiválasztottság tudata bizonyára hozzájárult a szakkollégium sikerességéhez.

Vajon mennyiben tekinthetők a szakkollégiumok a korábbi tehetséggondozó, kollégiumi mozgalmak örökösének? A már idézett Pataki Ferenc erről így vélekedik: „A Rajk-

kollégiumot leszámítva, az újabb, a 80-as években kibontakozó szakkollégiumi mozgalom minden tekintetben kívül esik a népi kollégiumok eszmekörén és históriáján, csupán a kollégiumi gondolat elvont eszméje kapcsolja őket össze. A Rajk-kollégium csírája viszont mélyen be van ágyazva a népi kollégiumok történetébe” (Pataki 2005: 496). Míg a népi kollégiumi mozgalomban személyesen részt vevő szociálpszichológus elutasítja a szellemi rokonságot, a nálánál jóval fiatalabb elemző, Papp (2008) sokkal megengedőbben fogalmaz, határozott közösséget feltételez a múlttal.

Mindenesetre 1976-ban a NÉKOSZ harminc éves jubileuma alkalmából rendezett nagyszabású ünnepek keretében hivatalosan rehabilitálták a mozgalmat, és a Kádár-rendszer saját táborába sorolta tagjait. Ennek ellenére az első szakkollégium megszületése után is évek múltak el, amíg a következő hasonló szervezet létrejött.

Egy évtized után, a nyolcvanas évektől sorra szerveződtek szakkollégiumok az országban. Mozgalommá formálódásuk 1985-ben, a Szakkollégiumok Nyári Találkozója (NYATA) alkalmából Szarvason történt (azóta két évente szervezik különböző helyszíneken a találkozókát). Itt igyekeztek minden olyan kérdést megvitatni, amely akkor az országban megvitatható és megvitatandó volt a környezetvédelemtől a kisebbségek helyzetéig. A találkozó problémáinak listája jelezte, hogy a szakkollégiumok egyre inkább a „másként gondolkodás” terepévé váltak. Ez azonban aligha látszott kívánatosnak és követendőnek a politikai vezetés számára. Ez indokolja, hogy az új működési szabályzat kizárja a politikai szerepvállalást, követelménnyé az öntevékenység, a szakmaiság váltak.

A „szakkollégium” mint fogalom megjelenése Kardos László (2000) szerint egyértelműen a NÉKOSZ-hoz köthető, a NÉKOSZ utóéletéhez tartozik. 1948-ban, amikor a népi kollégiumokat az első politikai támadások érték, döntött úgy a központ, hogy kollégiumi közösségeit szakmák szerint szervezi újjá, demonstrálva a tanulás és a szakma elsajátításának elsőbbségét a politikai ambíciókkal szemben. Ezt a követelményt – úgy látszott – érdemes újra meg újra megfogalmazni, mivel a szervezett csoportokban dolgozó fiatalok mindig érdeklődtek a politikai életben való szerepvállalás, de legalábbis a kritikus állásfoglalás iránt. A rendszerváltás után a NÉKOSZ-ügy fokozatosan elvesztette aktualitását, a mozgalomnak már nincs „köztörténete”. Történtek ugyan újabb kísérletek a népi kollégiumok újjászervezésére, ám végül egyik sem valósult meg.

Az 1980-as években szerveződő szakkollégiumok két évente nyári összejöveteleket szerveznek. (Szarvas, Pápa, Balatonszárszó voltak az első színhelyek). „Az első Nyári Találkozók erősen politikai töltetűek voltak, ellenzéki hangnemben szerveződtek; kiemelkedő céljuk volt az országban fellelhető problémák megvitatása. Az utolsó politizáló NYATA az 1988-as találkozó volt. A szakkollégiumok, mint szellemi műhelyek, elismerten komoly szerepet játszottak az átalakulás folyamatában, ugyanakkor a rendszerváltás után nem kívánnak aktív politikai szerepet vállalni, szervezeti szabályukban rögzítik, hogy intézményi szinten nem fogalmazzak meg politikai véleményt. A rendszerváltás után a magyar társadalom egy-egy problémája köré szerveződtek a Találkozók, valamint kiemelt feladatuk volt a szakkollégiumi mozgalom erősítése és szakkollégiumok feladatának, felsőoktatásban elfoglalt helyének definiálása.” – olvasható a [szakkollégiumokról](#).

„Szakkollégiumi Charta-t” először az 1991-es találkozón fogalmazták meg, amit aztán az évek során pontosítottak. A szakkollégiumi charta elfogadását követően 2003-tól szakkollégiumi közalapítványt hoztak létre. Ezzel a szakkollégiumok finanszírozása az Oktatási Minisztérium alá került. 2009-ben a Magyar Géniuszt Integrált Tehetségsegítő Program elnevezéssel újabb finanszírozási forrás is megjelent. Mindez más kérdéseket is

felvet: hogyan illeszkednek majd a szakkollégiumok a Magyar Génius Programba és a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács koncepciójába?

Kitekintés

A több évtizedes, folyamatos tevékenységek fontos eredménye a szakkollégiumok egyeztető fórumának megalakulása és a szakkollégiumi charta megszületése 2003-ban, amely célokat, működési rendet szabott a szakkollégiumoknak, és amelynek alapján „minősített szakkollégiumok” jöttek létre. Az Interkoll olyan szervezet, amely a gyors ütemben szerveződő szakkollégiumoknak nemcsak a működéséhez fűz ajánlásokat, hanem szervezi a rendszeres találkozókat, megkísérli közös mederbe terelni a szakkollégiumi mozgalmat, ennek érdekében minősíti a pályázókat. 2016-os nyilvántartása szerint 41 minősített szakkollégium működik ma az országban, 19 olyan szakkollégium van, amely ígéretet tett a minősítési eljárásra, további 47 pedig a pontosan meg nem határozott „egyéb” kategóriába kapott besorolást. Ma tehát összesen 107 szakkollégium létezik, amely jelentős szám – a szakkollégiumi mozgalom így több ezer egyetemista és főiskolás fiatalot foglal magában. Demeter (2012) mintaválasztással kérdezte meg szakkollégiumok hallgatóságát, s tanulmányában jól követhető a szakkollégiumok meritési bázisa és tevékenysége.

Az elmúlt években az egyházak is szerveztek szakkollégiumokat a felsőoktatásban tanuló, az adott egyház iránt elkötelezett, főleg cigány, roma hallgatók számára (Forray & Marton 2012). E kérdés visszavezet az írás első szakaszához: olyan felsőoktatási kollégiumok szervezéséhez, amelyek a leszakadó társadalmi rétegekből származók felzárkóztatását tűzik ki célul. Napjainkban a cigányság jeleníti meg leginkább kézzelfoghatóan azt a célcsoportot, amelyet magasabb iskolázottsághoz kellene juttatni beilleszkedésük végett.

A Soros Alapítvány által 1993-ban létrehozott (ma magánalapítványként működő) Romaversitas volt az első olyan vállalkozás, amely egyetemista és főiskolás cigány hallgatóknak adott külön támogatást, részben ösztöndíjat, de – ami talán ennél is fontosabb – a tanulmányaikat kiegészítő magas szintű kurzusokat, nyelvtanulási lehetőséget. (Ennek mintájára alakult 2002-ben a PTE-en a ma is működő Wlisczki Henrik Szakkollégium). A szakkollégiumi támogatást a megnyílt EU-s források bővítették, így ma már az egyháziak mellett számos felsőoktatási intézményben jött létre a cigány és általában hátrányos szociokulturális helyzetű diákokat segítő szakkollégium (Forray 2012).

Kérdés lehet persze, hogyan alakul majd a szakkollégium és a felsőoktatási intézmények együttműködése a jövőben. Része – többé-kevésbé szokványos része – lesz-e a felsőoktatásnak? S ha igen, milyen funkciói alakulnak majd ki? Rendszerré válik-e a hátrányos helyzetből indulók tanulmányi és társadalmi felzárkóztatása? Vagy pedig olyan elitképzés részévé lesz, amely a különösen tehetségeseket és elkötelezetteket magasabb műveltségi szintre juttatja, ahol elsajátíthatják a társadalom vezetőségének technikáit? Vagy a kiválasztott csoportok képzését eredményezi, azokét, akik kiszakadtak társadalmi együtteseikből és nem kívánnak visszatérni hozzájuk, sem pedig kooperálni velük? Vajon az elitképző Eötvös Kollégium a népi kollégiumok mintájának tekinthető, a népi kollégium pedig – persze sok szempontú módosítások nyomán – a szakkollégiumokban folytatódik?

A kérdéseket lehetne folytatni, válaszokat keresni. E hosszú történet végigvezet a huszadik század elejétől napjainkig. A feladat sok szempontból azonos volt; a megoldások pedig segítettek abban, hogy az előző évszázadnál kiegyenlítettebb társadalomban éljünk.

IRODALOM

- BARAKONYI KÁROLY (2014) Felsőoktatási versenyképesség és stratégia. *Educatio*, 23. pp. 555–566.
- DEMETER ENDRE (2012) A szakkollégiumok, a tehetség közege. *Felsőoktatási Műhely*, 4, pp. 53–72.
- FORRAY R. KATALIN (1988) *Társadalmunk és középiskolája*. Akadémiai, Budapest.
- FORRAY R. KATALIN & MARTON MELINDA (2012) Egyházi szakkollégiumok. *Iskolakultúra*, XXII. 7–8, pp. 35–45.
- FORRAY R. KATALIN (2012) The situation of the Roma/Gypsy Communities in Hungary. *HERA*, 2, 2.
- GÖNCZ ÁRPÁD (1994) Gondolatok a NÉKOSZ-ról. In: Svéd László (ed) *Megforgatott világmegforgatók. A magyar népi kollégiumi mozgalom ismeretlen dokumentumai*. Politikatörténeti Alapítvány, Budapest.
- HRUBOS ILDIKÓ (2012) *Elefántcsonttoronyból világitótorony. A felsőoktatási intézmények misszióinak bővülése, átalakulása*. Corvinus, Budapest.
- HORDÓSY RITA (2008) A Népi Kollegiumok Országos Szövetsége. In: Gerő Márton (ed) *Kötőjel*. ELTE, TÁTK, Budapest.
- JÁNOSSY FERENC (1966) *A gazdasági fejlődés trendvonalai és a helyreállítási periódusok*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- JANKOVICS MIKLÓS (1940) *A fővárosi nevelés mai feladatai*. Budapesti Tanítótestület Könyvei, I. kötet, Budapest.
- KARÁDY VIKTOR (1997) *Zsidóság, modernizáció, asszimiláció*. Cserépfalvy, Budapest.
- KARDOS LÁSZLÓ (2000) Amikor a népi kollégiumról vallanom kell. In: Pogány Mária: *A NÉKOSZ utóélete*. Püski, Budapest.
- KOZMA TAMÁS (2006) *Az összehasonlító neveléstudomány alapjai*. Új Mandátum, Budapest.
- NAGY PÉTER TIBOR (2000) *Egyház és állam az oktatáspolitikai erőterében a 19. és 20. századi Magyarországon*. Új Mandátum, Budapest. p. 320.
- PAPP ISTVÁN (2012) *A magyar népi mozgalom története, 1920–1990*. Jaffa, Budapest.
- PAPP ISTVÁN (2008) *A népi kollégiumi mozgalom története 1944-ig. Népi tehetségek gondozása vagy tudatos elitnevelési kísérlet*. Napvilág Kiadó, Budapest.
- PAPP ISTVÁN (2001, 2002) A Nékosz legendája és valósága. *Rubicon*, 2001/10, 2002/1).
- PAPP ISTVÁN (2012) Tehetséggondozó intézmények a magyar felsőoktatás történetében. *Felsőoktatási Műhely*, 4, pp. 27–36.
- PATAKI FERENC (2005): *NÉKOSZ-legenda, Osiris*. Budapest.
- PATAKI FERENC (2010) *Együttes élmény – kollektív emlékezet*.
- POLONYI ISTVÁN (2008) *Tömegesedés és esélykiegyenlítés a felsőoktatásban*. Új Pedagógiai Szemle, aug-szept.

HONLAPOK

Szakkollégiumok nyári találkozói (<http://www.szakkoli.hu/oldal/szakkollegiumi-nyari-talalkozo>).

Minősítések (<http://www.szakkoli.hu/oldal/minosito-bizottsag>)